

Воронін І.М.

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

Частина перша

В останні десятиріччя у суспільній географії з'явився цілий ряд нових напрямків, що характеризують соціальні, політичні, релігійні та інші аспекти життя суспільства. Це географія релігій, географія ринків праці, електоральна географія, географія культури та ін. Усе це, безсумнівно, ще раз підтверджує інтегральний характер географічної науки. Однак, дуже часто економгеографи, боячись бути звинуваченими у «негеографічності», залишають без своєї належної уваги багато явищ і процесів сучасного суспільного розвитку. Таким прикладом можуть бути телекомунікації (засоби зв'язку), що по своїй організаційній суті початкове є територіальними системами, тобто прямими об'єктами вивчення соціально-економічної географії. Тим більше в сучасний період, коли процеси інформатизації суспільства здобувають глобальний і лавиноподібний характер, найбільш розвинені країни вже вступають у інформаційну епоху, де інформація стає головним виробничим ресурсом, а телекомунікації перетворюються в її засоби доставки. У такій ситуації економгеографи не повинні бути осторонь.

У своїх статтях автор [3, 4, 5] вже неодноразово підкреслював географічність галузі зв'язку. Хоча, ще нещодавно в географічній літературі даної галузі приділялося зовсім небагато уваги. У той період географія зв'язку заявлялася разом із транспортом, але не розглядалася, а якщо і розглядалася, то тільки оглядово в структурі сфери обслуговування. Сьогодні, в епоху інформатизації функції зв'язку кардинально змінилися і вже полягають не стільки в забезпеченні контактів (тобто зв'язку), скільки в розподілі інформації в просторі і забезпеченні її доступності для усіх, кому вона потрібна. Змінилася і назва галузі: *інформаційно-телекомунікаційні системи* (чи як варіант – *телекомунікаційний комплекс*).

На території України процес формування телекомунікаційних систем йде досить активно, але з деякими труднощами. У даній роботі аналізується сучасний стан, галузева і територіальна структури, а також територіальні відмінності у розвитку телекомунікаційних систем нашої країни.

Частка українського сегмента у світовій інтегрованій інформаційно-телекомунікаційній системі незначна. Це, наприклад, характеризується вкладенням у розвиток інформаційних технологій і передової техніки. Так, наприклад, вкладення розвинених держав у розвиток науки й інформаційних технологій складає близько 20% прибутку; у країнах, що розвиваються – близько 31%, у слаборозвинених країнах, що тримають курс на інтенсивний розвиток, (з підтримкою США і міжнародних фінансових організацій) – близько 69%. Україна вкладає в цю сферу усього близько 18%. Якщо ж даний показник подати в абсолютному виразі з перерахуванням на душу населення, то в Україні щорічно затрачається близько \$ 3, у Польщі – \$ 28, у США – \$ 250 [2].

Ще одним показником, який характеризує український сегмент у світовій інтегрованій інформаційно-телекомунікаційній системі є доходи від експлуатації засобів телекомунікації. Серед європейських країн і країн СНД Україна займає 18 місце (див. Табл. 1), світова ж позиція нашої країни - 42-га.

Складові національної телекомунікаційної системи України подані в таблиці 2.

Поштовий зв'язок. За останні роки через зниження платоспроможності населення, конкуренції з боку електронних телекомунікацій і комерційних структур, що надають поштові послуги, основні послуги поштового зв'язку скоротилися в кілька разів. Послугами пошти на сьогодні користується населення з низьким рівнем достатку (робітники, студенти, сільське населення, пенсіонери, безробітні). Населення з високим достатком частіше звертається до послуг комерційних структур типу DNL, TNT, Federal Express, UPS та ін. Приблизне співвідношення чисельності споживачів даного виду послуг у цих 2-х групах складає 100:1.

Природним монополістом у наданні поштових послуг є ДП «Укрпошта», що має у своєму складі близько 16 тис. поштових відділень. Мережа ліній поштового зв'язку «Укрпошти» має радіальну структуру з центром у м. Києві і відповідає структурі адміністративно-територіального устрою держави. У структурі мережі виділяють магістральні, обласні, районні і доставочні лінії.

Магістральна мережа побудована на базі автомобільних поштових маршрутів і маршрутах поштових вагонів (з 2001 р. «Укрпошта» відмовилася від послуг «Укрзалізниці» і цілком перейшла на автомобільну доставку), що поєднують обласні вузли зв'язку з головним вузлом у м. Києві, а також деякі з них поєднуються між собою в т.зв. транзитні вузли (всього 5 міжзональних вузлів). На сьогоднішній день функціонує 30 магістральних автотранспортних маршрутів, загальною довжиною близько 10 тис. км в обидва кінці. Діє також авіамаршрут Київ-Сімферополь-Київ. Обласні і районні (міські) мережі побудовані на базі автомобільних поштових маршрутів, що відповідно з'єднують обласні вузли з районними (міськими) вузлами, а районні вузли вже з'єднані з відділеннями зв'язку. Доставочна мережа побудована на базі поштарських маршрутів, в основному це піші і велосипедні. Використовується також гужовий транспорт. Для перевезення міжнародної пошти використовується автомобільний, залізничний, морський і авіаційний транспорт.

Така територіальна структура поштового зв'язку розділила всі області України на 3 зони:

1. *Ближню* (15 областей: Київська, Житомирська, Вінницька, Чернігівська, Хмельницька, Черкаська, Тернопільська, Рівненська, Кіровоградська, Полтавська, Волинська, Сумська, Івано-Франківська, Чернівецька і Дніпропетровська), де поштова кореспонденція може бути доставлена протягом 1-го дня.

2. *Середню* (6 областей: Львівська, Харківська, Миколаївська, Запорізька, Херсонська, Одеська), де

поштова кореспонденція може бути доставлена протягом 2-го дня.

3. *Дальню* (3 області: Донецька, Закарпатська, Луганська, Автономна Республіка Крим і м. Севастополь), де поштова кореспонденція може бути доставлена протягом 3-го дня [6].

Фактичні ж терміни проходження поштової кореспонденції в межах України сьогодні досягають 5 днів, при нормативі 3. Частка письмової кореспонденції, що проходить від відправника до одержувача протягом 1-го дня складає 6%, 2-го дня – 29%, 3-го дня – 61%, 4-го дня – 3%, 5-го дня – 1%. Для порівняння, у ФРН доставка всієї поштової кореспонденції в межах її території відбувається за одну добу [6].

Електрозв'язок. В Україні створюється Єдина національна система зв'язку – ЕНСЗ. *ЕНСЗ* – це загальнодержавна мережа зв'язку, що поєднує в одне ціле всі засоби електрозв'язку, що розвивається на основі єдиної технічної політики і призначена для найбільш повного задоволення потреб економіки і населення у всіх видах інформації на всій території країни. Складовими частинами ЕНСЗ, на сьогодні, є автоматизована комутаційна телефонна мережа, телеграфна мережа, мережа звукового і телевізійного мовлення, мережа факсимільного зв'язку (фототелеграф, газети) та ін. Компонентами територіальної структури ЕНСЗ є мережі кабельних магістралей, провідних і волоконно-оптичних ліній зв'язку (ВОЛЗ), а також комутаційні і ретрансляційні станції і космічні супутники зв'язку. При територіальній побудові мереж ЕНСЗ застосовуються наступні топологічні структури: лінійна, кільцева, радіальна (зоряна) і вузлова (кущова).

Телеграфія. З розвитком нових телекомунікаційних засобів телеграф поступово витискується з ринку послуг зв'язку. У структурі зв'язку в Україні на нього припадає всього 1,5%. Це зв'язано зі застарілими каналами зв'язку й обладнанням, що найчастіше не справляється з великими масивами інформації, а також не відповідає вимогам споживача. Телеграфія сьогодні в Україні зазнає глибоку кризу і частка її в структурі телекомунікацій неухильно знижується.

Телебачення і радіомовлення. Формування структури телерадіомовлення в Україні йшло під великим впливом централізованого державного керування, у веденні якого знаходилися всі засоби зв'язку. Передавачі розміщувалися в адміністративних центрах областей і повинні були через мережу місцевих ретрансляторів забезпечити прийом радіомовлення на своїй території. Проблеми радіофікації вирішувалися оригінальним шляхом – організацією вперше у світі безлічі радіотрансляційних вузлів, кожний з яких створював місцеві провідні мережі з дешевими кінцевими радіоприймальними пристроями. Цей колективний метод радіоприйому став прообразом сучасних мереж кабельного телебачення з централізованим керуванням.

На відміну від радіомовлення, формування мережі телевізійних станцій у країні зустрічалося з великими труднощами: радіус упевненого прийому телепередавачів був занадто малий, і треба було створення широкої мережі TV-ретрансляторів.

На сьогодні, ефірні мережі, що охоплюють 85% території України, обслуговують 89% загального числа TV-абонентів. Частка кабельних мереж складає 10%, а частка супутникових – 1%. Ефірне телебачення України пропонує тільки три загальнонаціональних канали, до яких у великих містах додано кілька регіональних каналів. Найбільшу частину території України (98%) покриває сигнал каналу УТ-1 (та телекомпанія «Ера»); реально його приймають такий же відсоток жителів України. Канал УТ-2 («1+1») технічно покриває 95% території держави і його приймають 85,5% населення. Сигнал каналу УТ-3 («Інтер») поширюється на 62% території України. Комерційні канали «Новий канал», СТБ, ICTV, М-1 покривають лише незначну частину території країни. Загальна кількість телерадіомовних організацій у регіонах складає: 332 організації телемовлення, 417 – радіомовлення і 44 – телерадіомовлення, що в середньому складає близько 30 на регіон. Сумарний добовий ефір усіх телерадіомовних організацій України складає близько 13 тис. годин. Мережі кабельного телебачення обслуговують по офіційним даним 0,5 млн. населення країни, а по неофіційним – до 2 млн. Супутниковим телебаченням користується менш 1% населення України [1].

(Продовження у наступному номері)

Література

1. Актуальні проблеми інформаційної безпеки України. Аналітична доповідь УЦЕПД // Національна безпека і оборона. – № 1, 2001.
2. Введение в информационный бизнес. – М.: Финансы и статистика, 1998.
3. Воронин И. Н. География связи: трансформация отрасли // Культура народов Причерноморья. – №30. – Симферополь, 2002. – С. 9–11.
4. Воронин И.Н. Информационная индустрия: экономико-географический аспект // Культура народов Причерноморья. – №22. – Симферополь, 2001. – С.13–18.
5. Воронин И.Н., Побирченко В.В. Основные черты, критерии и тенденции процесса информатизации общества // Ученые записки ТНУ. – Серия «Экономика». – Т.14 (52). – № 1. – Симферополь, 2001. – С. 11–15.
6. Ящук Л.О. Державна пошта України: напрями розвитку // Зв'язок. – № 4, 2000. – С. 52–56.
7. <http://www.uceps.com.ua>.
8. <http://www.telecom-media.com.ua>.

Таблиця № 1. Доходи від експлуатації засобів телекомунікацій

<i>Країна</i>	<i>Дохід від ВВП, %</i>	<i>Країна</i>	<i>Дохід від ВВП, %</i>
Європейський Союз	1,88	Казахстан	0,73
Угорщина	1,59	Литва	0,73
Чехія	1,20	Албанія	0,71
Азербайджан	1,17	Румунія	0,60
Естонія	0,98	Грузія	0,56
Вірменія	0,93	Киргизстан	0,51
Беларусь	0,90	Узбекистан	0,45
Латвія	0,89	Україна	0,43
Польща	0,80	Молдова	0,25
Росія	0,78	Таджикистан	0,15
Болгарія	0,73	Туркменістан	0,11

Джерело: Введение в информационный бизнес. – М.: Финансы и статистика, 1998. [2]

Таблиця № 2. Структура телекомунікацій України, 2000 р.

<i>Вид комунікації</i>	<i>Частка, %</i>
Поштовий зв'язок	
Пошта	8,0
Електрозв'язок	
Телефонія, у т.ч.	85,1
міжнародна і міжміська	42,1
міська	22,7
сільська	2,2
мобільна (стільникова, транкінгова, супутникова)	18,1
Телеграфія	1,5
Комп'ютерний зв'язок (InterNet, e-mail, IP-телефонія)	2,2
Телерадіомовлення (ефірне, кабельне, супутникове)	3,2
УСЬОГО:	100,0

Джерело: <http://www.uceps.com.ua>. [7]